

Till

Justitiedepartementet, Regeringskansliet

Yttrande angående SOU 2025:52 – Ökad insyn i politiska processer

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) har tagit del av betänkandet SOU 2025:52 – Ökad insyn i politiska processer. LRF väljer att ge synpunkter på de delar av utredningen som berör insyn i kontakter mellan politiska beslutsfattare och aktörer som vill påverka beslut.

LRF avstyrker utredningens förslag om registrering av påverkanskommunikation. Om en redovisning av påverkansarbete är nödvändigt är det rimligt att det sker årligen med en övergripande information om organisationens arbete, alternativt att ansvaret att registrera och redovisa kontakter åläggs de politiska beslutsfattarna.

Övergripande synpunkter

LRF delar uppfattningen att transparens i den demokratiska processen är av stor vikt. Det är centralt att medborgare har insyn i hur politiska beslut formas och vilka aktörer som deltar i opinionsbildning och påverkan. LRF ser det som en naturlig och viktig del i den demokratiska processen att det finns ett utbyte mellan medlemsorganisationer och beslutsfattare för att skapa ömsesidig förståelse och kunskap i beslutsfattandet. Det stärker den demokratiska delaktigheten och förbättrar politikens beslutsunderlag.

Kontroll och insynskrav får däremot inte formuleras på ett sätt som skapar orimlig administrativ börda eller rädsla för legala konsekvenser utifrån oklara definitioner och tolkningar. Beroende på vilka som anses vara företrädare för organisationen kan i LRF:s fall flera tusen personer (anställda och framför allt förtroendevalda) komma att behöva informera organisationen centralt om aktiviteter och kontakter för vidare redovisning till ansvarig myndighet. Utbildning och information till berörda medarbetare och förtroendevalda kommer i sig kräva omfattande resurser utöver system för rapportering.

LRF:s uppfattning är att utredningens förslag i form av byråkrati och administration kombinerat med oklara definitioner inte kan anses stå i proportion till nyttan. Sverige har genom offentlighetsprincipen redan idag goda förutsättningar för granskning och insyn. Det framkommer inte heller av utredningen vilka faktiska problem med otillbörlig påverkan som idag finns i Sverige och som skulle lösas med utredningens förslag. Sannolikt kommer eventuell otillbörlig påverkan finna former oavsett denna reglering, vilket innebär att utredningens förslag endast riskerar försvåra möjligheterna för demokratiska organisationer att verka och försämrar möjligheter till demokratiskt deltagande.

Utredningen saknar generellt en kvalitativ konsekvensanalys av förslagen. Utredningens beskrivning av konsekvenser för organisationer saknar helt konsekvensanalys. Som

beskrivs i detta remissvar skapar förslaget en omfattande administrativ och ekonomisk utmaning. Vilka konsekvenser ger det för möjligheten till delaktighet i demokratiska processer? Medlemsorganisationer bygger på medlemmars och förtroendevaldas engagemang. I LRF är de förtroendevalda organisationens främsta företrädare med löpande kontakt med beslutsfattare. På vilket sätt påverkar utredningens förslag om omfattande administrativ börda genom redovisningsskyldighet och risk för sanktioner intresset att engagera sig som förtroendevald? Vilka konsekvenser får osäkerhet och oro för legala konsekvenser för delaktighet och utbyte av kunskap för möjligheten att fatta väl avvägda och förankrade beslut?

I det fall en registrering av företag och organisationer som har kontakter med beslutsfattare anses behövas förespråkar LRF ett förenklat system där en årlig övergripande redovisning. Redovisningen kan innefatta inom vilka områden och omfattning påverkan har skett men utan detaljerad information om personer och vilken typ av kontakter organisationen arbetar med. Det ger en bild av omfattning och inom vilka områden påverkan har skett utan omfattande kostnader och byråkrati som risker hindra och motverka det demokratiska samtalet. Ett andra alternativ är att likt flera EU-institutioner införa ett system som bygger på att det är de politiska beslutsfattarna som åläggs att registrera och redovisa kontakter med intressegrupper.

Konsekvenser för ideella intresseorganisationer

De föreslagna kraven på registrering och återkommande rapportering innebär en betydande administrativ börda och kostnad, särskilt för organisationer med omfattande och bred verksamhet som LRF. Det finns en risk att detta påverkar möjligheten till deltagande i den demokratiska processen negativt.

LRF är en medlemsägd och ideellt organiserad intresseorganisation som företräder över 120 000 medlemmar inom det gröna näringslivet med närmare 9 000 förtroendevalda företrädare för organisationen. En stor del av de förtroendevalda har vid något tillfälle under ett år kontakt med beslutsfattare som omfattas av utredningens förslag. Dessa kontakter är en naturlig del av vårt demokratiska uppdrag att företräda medlemmarnas intressen.

Av LRF:s drygt 200 anställda uppskattas ca 100 personer nationellt och regionalt i olika omfattning arbeta med påverkanskommunikation. Ett stort antal har dagligen flera kontakter som omfattas av det som definieras i utredningen medan andra har kontakter mer sällan. LRF har 9 000 förtroendevalda på nationell, regional och kommunal nivå med uppdrag från sina medlemmar att ha kontakt med beslutsfattare för att skapa goda förutsättningar för medlemmarnas verksamheter. De flesta av dem är på något sätt involverade i kontakter genom gårdsbesök eller skogsexkursioner där nationella beslutsfattare deltar, skrivelser till i utredningen berörda beslutsfattare, eller genom andra former av direktkontakter. Uppskattningsvis sker flera 1000-tals kontakter årligen som kan omfattas av utredningens förslag.

Det kommer initialt krävas omfattande utbildningsinsatser för att informera om rapporteringskrav och administrativ hantering, samt löpande utbildning för nyvalda förtroendevalda. Med en uppskattad omsättning i form av avsägelser och nyval varje år på 10 % är det närmare 1 000 personer som årligen behöver utbildas i rapportering och få tillgång till rapporteringssystem. Ett administrativt system måste byggas upp för rapportering och hantering av påverkanskommunikation som sedan ska administreras. Omfattande tid kommer krävas för rapportering.

Kostnaden för personalens tid för registrering, uppbyggnad och drift av system samt utbildning uppskattas till miljontals kronor årligen för en organisation som LRF. De föreslagna reglerna innebär en orimlig byråkratisk börda för förtroendevalda och organisationer. Som tidigare påpekats är det en stor brist att utredningen undlåtit att göra sådana kvalitativa konsekvensbedömningar för dem som kommer att beröras av utredningens förslag.

Behov av proportionalitet och tydlighet

Utredningen nämner problem med kriminella nätverks kontakter med politiker och tjänstemän, vilket LRF delar synen på som en allvarlig samhällsutmaning. Men utredningen redogör inte för hur dess förslag bemöter dessa utmaningar. LRF har svårt att se att de kriminella organisationerna registrerar sig i det föreslagna registret. Utifrån att utredningen i övrigt inte heller konstaterat något allvarligt faktiskt problem i Sverige med otillbörlig påverkan som de föreslagna åtgärderna kan förhindra, saknar utredningens förslag helt proportionalitet i relation till de konsekvenser av förslagen som beskrivits ovan.

Nuvarande lagstiftning om offentlighetsprincip är en stor styrka för Sverige och ger möjlighet till insyn i merparten av de kontakter som sker. Om ökad kunskap och information om omfattningens av påverkanskommunikation är önskvärd torde en mer övergripande redovisning vara mer proportionerlig

Utredningens förslag är i betydande omfattning otydliga och oklara när det kommer till vad som omfattas och hur det i praktiken ska hanteras och tolkas. Inte minst för personer som inte kontinuerligt har kontakt med berörda beslutsfattare. Exempel på sådana otydligheter är:

- När ett ärende anses vara påbörjat och avslutat.
- Hur detaljerad rapporteringen ska vara.
- Vilka företrädare för en organisation som omfattas, anställda, förtroendevalda och medlemmar.
- Omfattas alla förtroendevalda eller enbart arvoderade förtroendevalda.
- Omfattas medlemmar som deltar i t.ex. ett gårdsbesök där specifika frågor lyfts med beslutsfattare.
- Vilka former av möten och kontakter som omfattas.
- Vilka kontakter inom utredningsväsendet omfattas.
- Hur utformas sanktioner.

Synpunkter på utvalda förslag

13.3 Insynen ska avse påverkanskommunikation

Definitionen om vad som är ett pågående ärende är mycket svårtolkat och kan för utomstående även vara svårt att avgöra.

Inom Regeringskansliet kan ärenden, skrivelser, utredningar ligga öppna under flera år innan de slutbehandlas eller skrivs av. För utomstående är det sällan tydligt om det är ett pågående ärende eller om det ska anses vara en kontakt för att initiera en fråga.

Riksdagsledamöter lämnar årligen 1 000-tals motioner vilket innebär att oavsett inom vilket område en riksdagsledamot kontaktas är det sannolikt ett pågående ärende i riksdagen.

Inte minst för regionala och lokala förtroendevalda är det i många fall omöjligt att avgöra i vilket beredningsstadium en fråga är och om en kontakt med nationella politiker och tjänstemän ska betraktas som påverkan inom ett ärende eller en generell kontakt med politiker.

13.4 Aktörer som vill påverka ska vara skyldiga att lämna vissa uppgifter

Som beskrivs i andra delar av detta remissyttrande innebär utredningens samlade förslag omfattande byråkrati och tolkningar. LRF anser att i det fall en registrering anses nödvändig ska endast en övergripande redogörelse lämnas.

13.5.2 Tjänstemän i regering och riksdag samt medverkande i kommittéer och utredningar ska omfattas

LRF ser ett behov av förtydligande vad gäller kontakter med kommittéer och utredningar i det fall att organisationen företräds i utredningen i form av expert. Det får antas att expertens kontakt med utredaren eller andra i förslaget utpekade personer inte ska anses vara påverkanskommunikation, även om det inte är tydligt i förslaget. Ytterligare behöver det klargöras i vilken omfattning andra kontakter med utredare och utpekade personer omfattas då t.ex. expert i utredning tillsammans med annan företrädare för sin organisation har möten eller lämnar inspel till utredaren.

13.6 Vilka påverkansaktörer som ska omfattas

Som beskrivs i andra delar av detta remissyttrande innebär utredningens samlade förslag omfattande byråkrati och tolkningar. LRF anser att i det fall en registrering anses nödvändig ska endast en övergripande redogörelse lämnas.

Det kan ske genom årlig redovisning där en uppskattning görs av omfattning av kontakter och inom vilka ämnen, däremot inte detaljerat antal eller specifikt ärenden.

13.8 Vilka uppgifter som ska lämnas

Om ideella och medlemsburna organisationer ska omfattas måste det klargöras i vilken omfattning kontakter som medlemmar och förtroendevalda har ska redovisas. Det behöver klargöras om medlemmar, förtroendevalda och anställda i alla nivåer av organisationen (nationellt, regionalt, lokalt) omfattas eller vissa delar.

LRF är en medlemsorganisation med närmare 9 000 förtroendevalda och drygt 200 anställda. Löpande sker ett stort antal kontakter av regionala och lokala förtroendevalda med främst riksdagsledamöter. Kontakterna sker inom ett brett område av politiska frågor såsom jordbruk, djurskydd, livsmedelssäkerhet, skogspolitik, infrastruktur, energi, miljö, klimat, beskattning, kemikalier, beredskap, brottslighet, utbildning mm. Förtroendevalda har ofta olika ansvarsområden och ett stort antal förtroendevalda har i olika frågor kontakter främst med riksdagsledamöter och dess medarbetare. Kontakter sker även till viss del med företrädare för Regeringskansliet. Även LRF:s riksförbundsstyrelse och anställda har löpande kontakter med politiker och tjänstemän.

Sammanfattning

Den omfattande byråkrati och kostnad som förslagen medför har redovisats ovan. Motsvarande utmaningar torde föreligga också för andra motsvarande organisationer. Dessa konsekvenser är inte förenliga med kommitténs uttalade mål att kontakter mellan politiska beslutsfattare och enskilda inte ska hämmas, eller att ett regelverk kan – och bör – utformas så att det är enkelt att följa och inte lägger någon tung börda på enskilda.

Förslagen innebär stor risk för att försvåra ett naturligt demokratiskt utbyte mellan beslutsfattare och civilsamhälle. Av dessa skäl avstyrker LRF utredningens förslag att införa en lag om insyn i kommunikation med syfte att påverka politiska beslut.

Pernilla Winnhed
Chef Näringspolitik & Företagande
Lantbrukarnas Riksförbund

Magnus Kindbom
Chef LRF Skogsägarna